

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ԱՔԷԼԵԱՆ ⁽¹⁾

Իմ յիշողութիւնները Արեւեանի վերաբերեալ սկսում են իմ ամենափոքր հասակից, 1888 թ., Շուշի քաղաքում, աննման Ղարաբաղում:

Ես բաղդ եմ ունեցել ծնունելու մի ընտանիքում, ուր մայրս շրջապատուած է եղել դրագէտներով, դերասաններով. այդ բոլորը շնորհիւ իմ հօրեղբորորդի Տիգրան Նազարեանին, խմբագիր հրատարակիչ «Աղբիւր» մանկական ամսաթերթի եւ «Տարազ» շաբաթաթերթի:

Ամենափոքր հասակից ես լսել եմ Գր. Արծրունու, Արասխանեանի, Ծիրվանզադէի, Յովհ. Յովհաննիսեանի, Սիմոն Հախումեանի, Բաբախանեանի (Լէօ), Աղամեանի, Աստղիկի, Սիրանոյշի, Հրաչեայի անունները:

Սրանց լուսանկարներն են եղել մեր սենեակների պատերի զարդարանքը, մանաւանդ մօրս ննջարանին:

Հայրս յաճախ կը պատմէր, որ մայրս մինչեւ կէս գիշեր անկողին չէր մտնի, մինչեւ Աղամեանը չվերադառնար տուն Տիգրանի (Նազարեանի) հետ: Մայրս առանց բացառութեան յաճախել է բոլոր ներկայացումները եւ շատ դրաւում էր թատրոնով:

Երեւի այդ էր պատճառը, որ հէնց որ Ա-

րէլեանը դալիս էր Շուշի, իսկոյն դալիս էր մեզ մօտ: Յիշում եմ 1888 թ. եկաւ մեզ մօտ Արէլեանը եւ ասաց, որ սենեակ է վերցրել Անդրէասի մօտ: Այդ ժամանակ Շուշում միայն մի հիւրանոց կար, որը կոչւում էր Անդրէասի հիւրանոց: Եկել էր մեզ մօտ որ մօրս եւ եղբօրս օգնութեամբ մի դահլիճ վերցնեն եւ սիրողներ դռնն ներկայացում տալու համար: Այդ ժամանակ Շուշում դեռ թատրոնի չէնք չկար: Արէլեանը շատ էր չարչարւում, տանջւում, տանում էր ամէն մի գրկանք, բարկանում էր, տխրում, բայց ներկայացման օրը ամէն ինչ մոռանում էր:

Արէլեանի դալը մեծ տօն էր Շուշեցիների համար: Նրանք միմեանց ասում էին «Գնանք Արէլեանին», այսինքն՝ գնանք Արէլեանի ներկայացման: Արէլեանը ամառները յաճախ Շուշի էր դալիս: Նա սիրում էր Շուշին իր կարկաշատ ասղբիւրներով, իր վայրենի ժայռերով եւ անտառներով. ազատ ժամանակ ձիով գնում էինք պտտելու լեռները, նա զմայլում, հրճւում էր, երբ մտնում էինք «Հիւնոտ»ի անտառը, կամ «Թթու ջրի» կամ «Քարի տակ» կոչւած սառը աղբիւրները:

Ամառը Կովկասի ամէն կողմից խողովուրդը դալիս էր Շուշի, ինչպէս ամառանոց: Գլխաւորապէս Բազուից եւ Տփլիսից: Արէլեանը դալիս էր Շուշի Աւետեանի, Պետրոսեանի, Մարի-Հրանոյշի, Վարդիթերի, Մելիքեանի հետ եւ մի շարք ներկայացումներ էր տալիս: Ես բոլոր ժամանակ վազվզում էի նրանց հետ: Երբ մը տայ հայ ուսումնարան, նոյն տարին մեր ու-

1) Տիկին Բուդաղեան այս շահեկան գրութիւնը կարդաց Արէլեանի յիշատակին նուիրուած սգահանդէսին որ, դերասան Շահխաթունիի նախաձեռնութեամբ, 6-7 ամիս առաջ տեղի ունեցաւ Սօսիէթի Սավանթի D սրահին մէջ եւ ուր խօսք առին նաեւ Շահխաթունի եւ Ա. Զօպանեան:

սուցիչները դեկամբրուժեամբ սկսեցինք մանկական ներկայացումներ տալ, յօգուտ մեր աղքատ ուսումնարանին:

Միւս տարին երբ Արէլեանը եկաւ Շուշի եւ խմացաւ, որ ես արդէն խաղում եմ մանկական խմբում, մօրս ասաց. «Տիկին Ննատա», (մօրս անունը Անատասիա էր բայց մտերիմները նրան Նատասա էին անուանում), «չէ՞սք է թողնէք որ Աննան մեզ հետ խաղայ»: Մայրս համաձայնուեց, ես ցատքեցի փաթաթուեցի Արէլեանին համբուրեցի եւ ցատքբաժնում էի ուրախութիւնից. չէ՞ որ մի բան էր մանկական խմբում խաղալ, եւ մի բան էր մանուաղ յայտնի, մեծ, հսկայ դերասան Արէլեանի հետ խաղալ: Առաջին անգամ Արէլեանի հետ խաղացի Աղգայի դերը «Ոճրադորժի ընտանիք»ում (Ջիակոմետտիի):

Այդ օրուանից ես ամէն անգամ մասնակցում էի Արէլեանի ներկայացումներին: Այսպէս տարիների ընթացքում Արէլեանը գալիս էր Շուշի ամառները եւ մի շարք ներկայացումներ էր տալիս: Չեմ մոռանայ, թէ ո՞րքան Շուշեցիները սիրում էին Արէլեանին, հիանում նրա խաղով եւ այնքան ողբերում, որ մի օր ճաշի ժամանակ իմ մտերիմ ընկերուհուս հայրը Նիկիտա Սանդամիրեանը ասաց. «Տե՛ս, Արէլեան, միւս տարի որ դաս, իմ սեփական թատրոնում կը խաղաս»: Արէլեանի աչքերը փայլեցին, ականջներին չէր հաւատում: Եւ իսկապէս Սանդամիրեանը կատարեց իր խօսքը եւ Շուշում կառուցեց թատրոն: Միւս տարի Արէլեան եկաւ Պետրոսեանի հետ եւ խաղացին «Արքայ Լիր»: Այդ օրը շատ խորը տպւորուել է իմ յիշողութեան մէջ: Երեկոյեան ժամը 6ին Ռուսաց զինուորների երաժշտական խումբը սկսեց թատրոնի պատուհանների տակ փողոցում նուագել: Ժողովուրդը զլխապատու խմբով վազում էր թատրոն տոմսակ գնելու եւ տեղ գտնելու:

Ներկայացումը անցաւ շատ լաւ. Արէլեանը եւ Պետրոսեանը հրաշալիօրէն տարան իրանց դերերը: Անփերջ ծափահարութիւններ, զոռոց զոռում, գլխարկներ բեմ նետել, կանայք զմայլում, հիացած էին... Իսկ ես հպարտ եւ երջանիկ, որ միշտ Արէլեանի հետ էի:

Մի ամառ Արէլեանը եկաւ Շուշի բոլորովին մինակ. եկաւ մեզ մօտ, որ եղբայրս նրա համար ձեռնհաս սիրողներ գտնէ: Նա եղբօրս Հմայեակին շատ էր սիրում եւ հաւատ ընծայում, միշտ նրան էր յանձնում կարգադրութիւնը թէ՛ տոմսերի եւ թէ՛ դրամարկի: Եղբայրս եւ իր մտերիմ ընկեր Տիգրան Բէկդադեանը մասնակցում էին Արէլեանի գրեթէ բոլոր ներկայացումներին: Յետոյ մենք տեղափոխուեցինք Բագու, մի երկու տարուց էլ յետոյ Պետերբուրգ, ուր սովորում էի գիմնազիայում եւ ուր 1884 թ. կորցրինք մօրս 38 տարեկան հասակում: Բաղմաթիւ հեռագիրներից ամենասրտառուչը եւ զգայունը Արէլեանի հեռագիրն էր:

Երբ 1903 թ. արտասահմանից (ուր ես ուսանում էի) արդէն ամուսնացած վերադարձանք Բագու, ես բազմ ունեցայ ծանօթանալու Հրաչեայի հետ: Յաւ ի սիրտ պիտի ասեմ, որ ես չեմ տեսել բեմի վրայ ոչ Աղամեանին, ոչ Աստղիկին, ոչ Հրաչեային: Այս վերջինս արդէն այդ ժամանակ քաշուած էր բեմից, ձայնը կտրած լինելու պատճառով. բայց սարսափելի տանջւում, այրւում էր բեմի սիրով: Մի օր Շիրվանդադէն ասաց. «Քեզ պիտի ծանօթացնեմ մի զարգացած արուեստագէտ տիկնոջ հետ, այն է տիկ. Իւզրաչեանի, նա նոյնպէս սիրում է բեմը, ինչպէս եւ դու, եւ դուք միասին պիտի աշխատէք Հրաչեայի հետ»: Նոյն օրը ծանօթացայ տիկին Իւզրաչեանի հետ եւ միւս օրը մենք արդէն Հրաչեայի մօտ էինք, որը մեզ ընդունեց զրկարաց: Նա շատ էր լսել մեր երկուսի մասին Արէլեանից եւ Շիրվանդադէից: Հրաչեան մեզ բացատրեց, որ ուզում էր մեր մասնակցութեամբ եւ իր բեմի տէրութեամբ մի փոքրիկ դրամատիկ խումբ կազմել ներկայացումներ տալու համար, որ գոնէ այդպիսով յաղեցնէ իր բեմի ծարաւը: Մենք ուրախութեամբ ընդունեցինք նրա առաջարկը եւ երկու օրից Հրաչեայի բնակարանում արդէն փորձեր էինք անում: Գլխաւոր դերերը պիտի կատարէր Արէլեանը: Երբ մենք պիէսը բոլորովին պատրաստած էինք լինում, Արէլեանը Տիգրանից մի երկու օրով գալիս էր, նրա հետ էլ զիշեր ցերեկ փորձում էինք եւ ներկայացումներ տալիս կամ

Թաղիւնի թատրոնում, կամ Նիկիտինի կրկնում: Բազու այդ ժամանակ հայ թատրոն չկար, Թաղիւնի թատրոնում ամէն օր Ռուսներն էին խաղում, իսկ Հայերը թափառում էին կրկէսից ակումբի դահլիճը, ուր ոչ մի յարմարութիւն չկար: Արէլեանը քանիցս բեմից աղաչել, պաղատել է Հայերին որ մի չէնք կառուցեն յատուկ հայ թատրոնի համար: աւա՛ղ, նրա այդ իղձը գրեթէ չկատարուեց, որովհետեւ նոյնիսկ յետագայում եղբ. Մայիլեանները կառուցած թատրոնում ամէն օր Ռուսաց խումբն էր խաղում եւ շատ քիչ անգամ Հայոց խումբը:

Հրաչեայի հետ մեր ներկայացումները շարունակուեցին մինչեւ 1905 թ.: Հիւանդութեան պատճառով նա ստիպուած եղաւ վերջնականապէս հրաժարուել թատրոնական գործունէութիւնից. ահա հէնց այդ ժամանակներն էր, երբ մենք առաջին անգամ բեմ հրաւիրեցինք փայլուն երիտասարդ Աշօ Շահաթուն, Ոսկանեանին եւ Օր. Պիրպուղաղեանին, այժմեան Արմէն Օհանեանը: Քիչ ժամանակից յետոյ, յայտնի աղգասէր ճարտարապետ Կոստանդին Պատիսեանը հիմնեց Բազուայ Կուլտուրական Միութիւնը, որի թատրոնական մասնաճիւղը անցաւ մեր ձեռքը եւ մենք հիմնուած օրից մինչեւ 1916 թ. անկախ աշխատեցինք: Իսկոյն սկսեցինք փոքր ժողովել, եթէ չեմ սխալւում մօտ 10,000 ռուբլի, վարձեցինք Նիկիտինի կրկէսը եւ հրաւիրեցինք Տիխիսից մեր ամենալաւ դերասանները, Միրանոյշ, Արէլեան, Շահաթունի, Ջարիֆեան, Ալիխանեան, Մայսուրեան, Աղամեան, Սաթենիկ, Աւետեան, Փափաղեան, Ոսկանեաններ, Արմէնեաններ, Մանուէլեան, Լաքա, Ղազարեան, Աղեան, Օլի Ահարոնեան, Քնարիկ, Գուլաղեան, Ջարէլ Փառանձեմ, Սեւումեան, Վրոյր, Թաչեան, Յարութիւնեան, Անդրանիկ, Կոստանեան եւ շատ ուրիշ դերասաններ:

Անթիւ եւ Արէլեանի ստեղծագործած տիպերը. նրա Գիթ Դանիէլը, Ֆլամբօն, Օթարբէկը, Նիկեփորը, Դոկտ. Շտոկմանը, էլիզբարովը, Միրզէկի Յովսէփը, Բարխուդարը, Սըվինդալին, Արքայ Լիւրը, Վայնուշինը, Նեղնամովը, Կորբաղոն, Անդրէասը եւ այլ շատ տիպերը երբեք չեն կարող մոռանալ նրանք, որոնք

բաղդ եւ ունեցել նրան տեսնելու: Յիշում եմ Արէլեանի յորեւանը որ շատ փառահեղ կատարեցինք: Բացի հայ բոլոր կաղամկերպութիւնների ներկայացուցիչներէ, բեմի վրայ ներկայ էին Ռուսաց, Վրաց եւ թուրք աղգի ներկայացուցիչները, որոնք Արէլեանի տաղանդը մինչեւ երկինք բարձրացրին, նրան Կովկասի թատրոնի ուսուցչապետ անուանելով: Թուրքերը նրան «Գարդաշ» էին ասում: Այդ երեկոյ Արէլեանը զգածուեց, նոյն իսկ արտասուեց, որովհետեւ նա տեսաւ եւ զգաց ժողովուրդի սէրը: Ի պատիւ Բազուայ հայ հասարակութեան՝ պիտի ասեմ, որ շատ մեծ դուժար հաւաքեցինք Արէլեանին նուէր: Արէլեան անշուշտ կովկասահայ թատրոնի անասան գլխաւոր սիւնն էր, նրա բնածին տաղանդը, նրա ներքին ապրումները անկարելի է հերքել: Յիշում եմ, ի՛նչպէս 1915 թ. Արէլեանը եւ Մայսուրեանը մեղմօտ խմբում էին, Մայսուրեանի ի նպաստ խաղացին «Վերա Միրցէեւա». Արէլեանը այնքան սրտառուէ, այնքան խոր զգացումով խաղաց Միրցէեւի ամուսնու դերը, որ ներկայ գտնուող Ռուսները, որոնք յատուկ եկել էին Արէլեանին տեսնելու այդ դերի մէջ, հիացած եւ ապշած հեռացան թատրոնից: Այդ տարին այդ պիէսը շատ մեծ յաջողութիւն էր գտել Ռուսաց բեմի վրայ եւ մամուլը շատ էր խօսում:

Արէլեանը շատ մեծ արտիստ էր բառիս բուն նշանակութեամբ եւ միեւնոյն ժամանակ շատ համեստ: Յիշում եմ, ինչպէս 1916 թ. երբ բեմադրում էինք առաջին անգամ Լ. Շանթի «Կայսր»ը եւ երբ Արէլեանին յանձնեցին Նիկեփոր կայսրի դերը (Կուլտուրականի թատերակ. սեկցիայում դերարաշխութիւնը ինձ էր յանձնուած), ասացի՝ «Արէլեան, ե՛կ մեղ մօտ, միասին ուսումնասիրելու Նիկեփորի դերը. գնել եմ ռուսերէն Շարլ Տիլի «Բիւզանդական Տիպեր»ը եւ «Բիւզանդական Պատմութիւն»ը: Նա ասաց՝ «Լա՛ւ, հէնց այսօր կը գամ» եւ իսկապէս նոյն օրն եկաւ: Եւ մենք մի հինգ – վեց օր քրքրեցինք, ուսումնասիրեցինք Նիկեփոր կայսրի եւ նրա պալատականների կենցաղը: Ներկար, բաւականին երկար պատրաստեցինք այդ պիէսը ներկայացման համար. Մայիլեան մեծ թատրոնի մէկ քառորդը Ռուսներ էին լցրել, այնտեղ էլ Բազուայ Ռուսաց թատերա-

կան խումբը ին գորպորէ իր դիրեկտոր Պ. Պօլօնակու հետ, ինչպէս եւ շատ թատերասէր Ռուսներ. թատրոնը լեւի լեցուն էր: Ներկայացումը անցաւ շատ յաջող: Արէլեանը դերադանցեց իրան: Ռուսներն եկան բեմ, նրան շնորհաւորեցին եւ անվերջ ծափահարութիւններով նրան ճանապարհեցին տուն: Մի քանի օր քաղաքում այդ մասին էին խօսում:

Արէլեանի տաղանդը անվիճելի էր: Նա ստեղծադործող ուժ էր, աստուածային կայծ կար նրա մէջ, եւ այդ կայծը նրա հանճարը վառ պահեց մինչեւ վերջը: Մեր վերջին տեսակցութիւնը Կովկասում Արէլեանի հետ եղաւ Տփլիսի՝ ամառը, ուր ամուսինս, մի արտիստական բացօթեայ ճաշկերոյթ սարքեց ի պատիւ հայ գրողների եւ դերասանների: Ներկայ էին Յովհաննէս Թումանեան, Շիրվանդադէ, Տիգրան Նազարեան, Մակինցեան, Տէրեան, Զապէլ Եսայեան, Արէլեան, Շահխաթունի, Ալիխանեան, Աւետեան, Յարութիւնեան եւ բոլոր միւս դերասաններն ու գրողները: Միաձայն ընտրուեցին Յովհ. Թումանեանը «Թամատա» եւ Արէլեանը նրա օգնականը: Արէլեանը ոչ միայն հանճարեղ դերասան էր, այլ եւ հանճարեղ սեղանակից - խօսակից: Թումանեան եւ Արէլեան այնքան հմտութիւն ցոյց տուին այդ ճաշկերոյթին, որ ժամը ցերեկուայ 12ից մինչեւ գիշերուայ 12ը ոչ ոք չէր մտածում տուն գնալու: Արէլեան անվերջ պատմութիւններ, անվերջ սրամտութիւններ էր անում ամէն մի «կենաց» ի վրայ՝ իրան յատուկ հիւմուրով: Ո՞վ կարող է մոռանալ Արէլեանի պատմուածքը. «Ածամ, քրցամ», կամ «Ա՛ դեադա, մի կոպէկ մայկա ե՞ս դրել»:

1921 թ. Բերլին Գրինֆիլտի մօտ եւ ծանօթացայ մի քանի Հայուհիների հետ, երկար խօսակցութիւններից յետոյ վճռեցինք հայ կանանց անկուսակցական ակումբ բանալ Բերլին. այդ վճիռը մենք իրականացրինք, արդէն մտածում էինք մի քանի օրից տօնել բացումը, երբ յանկարծ մի օր Արէլեանը, կինը եւ աղջիկը Զմիւռնիայից եկան մեզ մօտ: Այդ ճիշդ Զմիւռնիայի հրգեհից յետոյ էր, ուր Արէլեանը կորցրել էր ամէն ինչ, բացի ինչ որ մեզ Հայերիս համար ամենաթանկագինն եւ անփոխարինելին

էր — իր կեանքը: Նա շատ ընկճուած, շատ ճնշուած էր, դարձաւ ինձ եւ ասաց. «Աննա ջան, հիմա յոյսս դու ես, շուտ օգնութեան հասիր, թէ չէ՝ ցուրտ է, վերարկու, տաք հագուստ չունենք, ո՛չ Օլիան ո՛չ Մայրիկը եւ ոչ էլ ես»: Այդ բոպէին մեզ մօտ էր եւ Տիգրան Նազարեանը, եւ միւսները բոլորն սկսեցին նրան քաջալերել, իսկ ես իսկոյն հեռախօսով մեր ակումբի անդամներին միւս օրը ժողովի հրաւիրեցի (ակումբի նախագահ ինձ էին ընտրել), եւ ժողովին յայանեցի որ Արէլեան եկել է առանց միջոցների, շատ նեղ վիճակի մէջ է, եւ ահա ես առաջարկում եմ մեր անկուսակցական ակումբի բացումը կատարել ի պատիւ Արէլեանին, այդ առիթով շուտափոյթ տոմսակ ծախել ձեռքի վրայ եւ ամբողջ գումարը նրան յատկացնել: Անդամները միաձայն համաձայնուեցին եւ 4-5 օրում մի այնքան մեծ գումար ժողովեցինք, որ նոյն իսկ վերջին նիստում անդամներից շատերը գտնում էին, որ անիմաստ է այդքան մեծ գումար մի մարդու յատկացնել, քանի որ մի մասը կարելի էր տալ ուրիշ հայ կարօտեալների: Պատասխանեցի, որ Արէլեանը այժմեայ հայ իրականութեան մէջ մեր ամենամեծ դերասանն է, այդ գումարը հաւաքուել է նրա անունով եւ պէտք է նրան էլ տրուի: Բերլինի մեր ակումբի բացումը անցաւ շատ յաջող. իսկապէս դահլիճը լցրել էին ամենաճայրայեղ ձախակողմեաններից սկսած մինչեւ ամենաաւանդաբանները:

Արէլեանին բարձրացրի բեմ, բուն ծափահարութիւնների տակ: Այդ օրը Արէլեանի հետ եւ վերջին անգամ բեմ բարձրացայ: Նա պատմեց մի առ մի իր գլխի եկած պատուհասները, իսկ ես ասացի բացման խօսք եւ մեր անկուսակցական ակումբի նպատակն ու նրա ձգտումը: Մինչեւ կէս գիշեր ժողովուրդը չէր ուզում ցրուել: Ի հարկէ՝ ամբողջ գումարը յանձնեցինք Արէլեանին: Միւս օրը նա եկաւ մեզ մօտ եւ ասաց. «Աննա ջան, ե՛կ առաջուայ պէս ինձ հետ խաղա՛, մի խումբ կազմենք եւ մի — երկու ներկայացում տանք»: Ասացի. «Միւրելի Արէլեան, ես արդէն ծերացել եմ բեմի համար, իսկ Բերլին շտապով դժուար է լաւ խումբ կազմել»: Նա մի քիչ վիրաւորուեց: Մի

երկու օր չեկաւ մեզ մօտ: Յետոյ ինքը վճռեց խաղալ «Յթէլլօ», Գերմանացի դերասանների հետ: «Յթէլլօ»ին ներկայ էին բազմաթիւ Գերմանացիներ եւ նրանց բոլոր յայտնի քննադատները: «Յթէլլօ»յից յետոյ նա անցաւ Փարիզ: Երբ մենք եկանք Փարիզ, Արէլեանը արդէն մեկնել էր Ամերիկա: Ամերիկայից վերադարձին եկաւ իսկոյն մեզ մօտ: Նա ի միջի այլոց շատ ուրախ էր, որ ես ամուսնացել եմ իրա հայրենակից Շամախեցի Տիգրան Բուդաղեանի հետ: Ինչպէս գիտէք, Արէլեանը եւ Շիրվանդադէն նոյնպէս Շամախեցիներ են եւ երկուքով զաւակներ: Արէլեանը շատ զուարթ էր, թարմ, երջանիկ էր եւ ուրախ որ զնում էր հայրենիք. նա ասաց. «Աննա՛ ջան, հայ պետական թատրոն ունենք այժմս. աղջիկ՛, դիտե՛ս ի՞նչ ասել է մեզ համար հայ պետական թատրոն ունենալը. էլ վերջացան հայ դերասանների տանջանքները...»: Նա ինձ հրաւիրեց միւս օրը իրենց մօտ, ուղում էր ծանօթացնել իր սիրած փեսայի Մնար Մնարեանի հետ: Ես միւս օրը զնացի նրանց մօտ, այնտեղ էր եւ Օրիորդ Շիրվանդադէն, երկար խօսեցինք, պատմեցին Ամերիկայից. քանիցս ուղում էի զնալ տուն, չէր թողնում, պնդում էր որ էլի մնամ եւ վերջն էլ ասաց. «Սպասի՛ր, ես անձամբ քեզ պիտի

տուն ճանապարհեմ»: Ասացի՝ «Զէ՛, Արէլեան, չարժէ, չեմ վախենում, ես միշտ Փարիզում մենակ եմ ման գալիս»: Նա ասաց՝ «Զէ՛, ուղում եմ քեզ սիրտս բանամ»: Ճանապարհին նա ասաց՝ «Լսի՛ր, քեզ մի բան ասեմ, այժմս ես կարող եմ հանդիստ մեռնել, որովհետեւ ես երկու իղձ ունէի, մէկը՝ տեսնել մեր հայ պետական թատրոնը, միւսը՝ իմ Մաքրիկի, աննման Մաքրիկի բաղդաւորութիւնը: Տեսա՞ր ի՞նչ լաւ տղայ է Մնարը, շատ ուրախ եմ եւ հանդիստ, որ Մաքրիկը նրան է ընտրել: Հիմա ամբողջ ընտանիքով երջանիկ ու բաղդաւոր զնում ենք մեր աննման հայրենիքը: Կը տեսնեմ նորից իմ սիրելի ժողովուրդը»: Յետոյ յիշեց իր երիտասարդութիւնը, Շուշին, անցած դացած լաւ եւ վատ օրերը, հասանք մեր բնակարանը. արդէն բաւական ուշ էր. շատ յուզուած բաժանուեցինք:

Մի քանի օրից Արէլեանը իր ընտանիքով մեկնեց Կովկաս:

Մեր վերջին 50 տարուայ թատերական վերածնունդի մարմնացումը, յաղթական պսակով հայ բեմի ողջակէզ Արէլեանը, այլ եւս չկայ...: Հանգի՛ստ նրա ոսկորներին:

Փարիզ

ԱՆՆԱ ԲՈՒԿԱՂԵԱՆ